

IV міжнародна науково-практична конференція «Бібліотека і книга в контексті часу»

У конференції, яка проходила 14–15 квітня 2010 р. у Національній парламентській бібліотеці України, взяло участь більше 80 науковців, серед них: представники урядових структур, керівники, провідні фахівці державних і обласних наукових бібліотек, музейних і архівних установ, викладачі вищих навчальних закладів та ін. До тематики конференції виявили інтерес вчені, бібліотечні працівники з Росії, Білорусі, Молдови, Польщі. Для оприлюднення було заявлено понад 40 доповідей, виступів і повідомлень.

У полі зору учасників зібрання перебували чотири тематичні напрями, а саме:

1. Збереження документної спадщини – місія бібліотек XXI століття.
2. Культурна спадщина країни – складова пам'яті світу.
3. Інноваційні технології збереження документних ресурсів.
4. Національна бібліографія як складова національної пам'яті.

Конференція розпочалася з доповіді начальника відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури і туризму України **Л. Нікіфоренко** «Основні засади державної політики України в сфері охорони національної культурної спадщини». Доповідачка наголосила, що до основних проблем галузі, які постали сьогодні, належать: збереження бібліотечних фондів та несприятлива ситуація щодо вдосконалення нормативної бази їх поповнення. Л. Нікіфоренко закликала присутніх проводити більш активні консультації з книговидавцями щодо популяризації фондів вітчизняної літератури. Окремо доповідачка зупинилася на загальнодержавній програмі читання, що має бути розроблена Міністерством культури і туризму України, інших заходах, які сприятимуть підвищенню компетенції читачів та працівників бібліотек.

Питанням державної реєстрації цінних книг присвятила свою доповідь генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України, заслужений працівник культури України **Т. Вилегжаніна**. Навівши дані США, Німеччини, України, Росії та Білорусі щодо процентного співвідношення бібліотечних фондів, що перебувають на межі знищення, доповідачка проаналізувала «Директиви можливих міжнародних дій зі збереження бібліотечних матеріалів ЮНЕСКО» (1986 р.). Вона відзначила також, що державна Програма збереження бібліотечних та архівних фондів України, прийнята у 2000 р., фінансується вкрай незадовільно, на рівні 11%. Та й Державний Реєстр «Книжкові пам'ятки України», який мав бути створений ще у 2003–2005 рр., сьогодні фактично не діє як загальнодержавний нормативний документ. Т. Вилегжаніна представила проекти Націо-

нальної парламентської бібліотеки України щодо реєстрації книжкових пам'яток, зокрема, детально зупинилася на особливостях роботи над «Друкованим зведеним каталогом україномовної книги за період з 1798-го по 1925 рік» (від написання «Енеїди» до започаткування роботи Державної книжкової палати), п'ятий випуск якого ось-ось має побачити світ.

Завідувачка відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, професор **Г. Ковальчук** зупинилася на діяльності бібліотек зі збереження національної культурної спадщини та аспектах кооперації у цій сфері. У виступі зазначалося, що фондоутримувачі стародруків та цінних видань мають робити грамотну консервацію, але головне їх завдання – переводити видання на цифрові носії. У цій справі важливо забезпечити координацію роботи бібліотек, адже при переведенні на цифрові носії часто трапляються повтори, витрачаються зайві ресурси. Гостро відчувається відсутність ухваленого закону про Державний Реєстр, котрий міг би стати охоронною грамотою фондів, належним юридичним підґрунтям для діяльності фондоутримувачів. Немає в нашій країні єдиної політики і щодо книжкових пам'яток. Сам термін «книжкові пам'ятки» в Україні ще не набув юридичного статусу. Завершуючи свій виступ, Г. Ковальчук внесла низку пропозицій щодо удосконалення та прискорення процесу організації Державного Реєстру. Йшлося, насамперед, про присвоєння номерів у Реєстрі, розроблення спеціальних каталогів та сайтів, які відбивають цінні пам'ятки певного регіону, утворення окремого департаменту з книжкових пам'яток, необхідність нарощування теоретичних напрацювань зі збереження і реєстрації книжкових видань тощо.

В інших виступах розглядалися різні аспекти збереження національної культурної спадщини. Зокрема, директор Інституту державного управління та інформаційної діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор **М. Слободяник** зазначив, що необхідно проводити перевірку цілісності різних фондів (методика такої перевірки вже розроблена), тримати під особливим контролем фонди, яким загрожує знищення, розробити більш ефективну програму підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів. Доповідач запропонував створити документознавчий курс, який би знайомив студентів і аспірантів з проблемами збереження бібліотечних фондів в Україні та пропонував шляхи їх вирішення. На переконання М. Слободяника, популяризація проблеми збереження національної культурної спадщини може забезпечити бібліотеки підтримкою небайдужих людей, меценатів, здатних посприяти у вирішенні проблем фондозберігачів.

Значний інтерес викликала доповідь ученого секретаря Національної парламентської бібліотеки України **Н. Розколупи** «Проблеми правового регулювання діяльності бібліотек зі збереження документної спадщини». Доповідачка торкнулася проблем правового регулювання діяльності зі збереження документів: визначення на законодавчому рівні поняття «культурна спадщина», ухвалення законів про порядок охорони документної спадщини, внесення змін і доповнень до Закону України «Про ввезення і вивезення культурних цінностей...», узгодження законів про культурні цінності з Державним Реєстром «Книжкові пам'ятки України», що нині формується.

Доповідачка навила приклади вивезення цінних книг з території України і зазначила, що в таких випадках громадяни порушують лише митне законодавство, а про порушення законодавства в сфері культури навіть не згадується, бо таких статей у законі досі немає.

На актуальних питаннях збереження книжкових видань зупинилася головний бібліотекар відділу рідкісних і цінних книг Національної парламентської бібліотеки України **Н. Флегонтова**. Акцентувалася увага присутніх на падінні соціальної цінності книги серед населення, на відсутності нових методик реставрації та консервації, незадовільній системі кондиціонування повітря, на проблемах недовговічності паперу, відсутності належної матеріальної бази для реставрації, на необхідності організації курсів та стажування реставраторів. Окремо доповідачка торкнулася проблеми оцифрування книг у Національній парламентській бібліотеці України, яке ведеться з 2004 р.

Завідувачка науково-бібліографічного відділу Національної парламентської бібліотеки України **В. Кононенко** охарактеризувала стан національної ретроспективної бібліографії України та тенденції її розвитку. Доповідачкою були виокремлені проблеми ретроспективної бібліографії України, зокрема, зведених каталогів Національної парламентської бібліотеки. Наголошувалося на значенні національної бібліографії у формуванні спеціального фонду «Документна скарбниця України», на необхідності вивчення усіх фондів університетських та провідних наукових бібліотек України. В. Кононенко висловила жаль, що у проекті «Друкованого зведеного каталогу видань України», який є складовою частиною українського бібліографічного репертуару, беруть участь не всі бібліотеки. Так, у ньому не зареєстровані Донецька ОУНБ, Закарпатська ОУНБ, Івано-Франківська ОУНБ, Полтавська ОУНБ, Сумська ОУНБ, Харківська ОУНБ.

Директор Львівської ОУНБ **І. Сварник** свій виступ присвятив національній культурній спадщині у фондах бібліотек Львівщини. Доповідач зазначив, що через відсутність належної охорони бібліотека втратила цінні книги та брошури, з її архівів зникли автографи видатних діячів, зокрема М. Грушевського, фотоматеріали, окремі аркуші цінних архівних видань. Керівник Львівської ОУНБ наголосив на важливості регулярних перевірок фондів бібліотеки за активними книгами та збереження цінних пам'яток (у Львівській ОУНБ зберігається безцензурне видання «Гайдамаків», «Універсал» Б. Хмельницького та інші видання).

Головний бібліотекар Національної парламентської біб-

ліотеки України **Н. Казакова** у своїй доповіді «Матеріали до історії українського кіно» розповіла про проблеми збереження культурно-мистецької спадщини України як складової історико-бібліографічного дослідження. Доповідачка зазначила, що кінематографічна галузь комерціалізується, однак, історичних та культурологічних праць з цієї тематики не так вже й багато. Тому потрібні роботи з ретроспективного комплектування (дослідження кінематографічних видань 20–30 років ХХ ст.). Є проблема пошуку і обробки таких видань. У зв'язку з цим Н. Казакова вказала на пошукове і наукове значення антикварних інтернет-сайтів, де можна знайти дані про різні мистецтвознавчі розробки та кінематографічну періодику.

Актуальні питання порушила у своїй доповіді «Основні напрями діяльності Кіровоградської ОУНБ ім. Д. І. Чижевського зі збереження бібліотечних фондів» завідувачка відділу рідкісних документів Кіровоградської ОУНБ **Н. Зеленьська**. Значний інтерес викликала доповідь головного зберігача Музею книги і друкарства України **Л. Ананасової** «Збереження і комплектування бібліотечних фондів».

Заступник генерального директора ЗАТ «Альт-Софт» (Росія) **Т. Мерсадикова** у своїй доповіді «Інформаційні і комунікаційні технології» розповіла про єдину інформаційну технологію представлення історико-культурної спадщини Санкт-Петербурга та Ленінградської області. Були продемонстровані інформаційні ресурси віртуального музею ГУЛАГу (gulag.kaisa.ru) та енциклопедії «Культура Ленінградської області».

Завершальним акордом першого дня конференції стала доповідь почесного гостя з Польщі, керівника відділу цифрових бібліотек Познанського суперкомп'ютерного та мережевого центру Інституту біоорганічної хімії ПАН. м. Познань **Л. Верли**, де йшлося, зокрема, про програмне забезпечення DLibra, загальні принципи роботи першої польської системи для створення цифрових бібліотек, принципи доступу до сучасних послуг та нового контенту в науковій мережі PIONIER. Доповідач презентував роботу польських цифрових бібліотек у мережі PIONIER (<http://dl.pnsc.pl/>; <http://dlibra.pnsc.pl/>; <http://fbc.pionier.net.pl>).

15 квітня в рамках конференції відбувся науково-практичний семінар «Презентація національної культурної спадщини в електронному середовищі». Його учасники торкалися різних питань: проекти розвитку цифрових інформаційних ресурсів європейських закладів культури; DLibra – система для створення цифрових бібліотек; електронні енциклопедії «Альт-Софт»: комплексні рішення для презентації історико-культурного надбання; Bibliophika – інтернет-філіал історичної бібліотеки Росії (Електронна бібліотека ГПИБ Росії); електронний архів розсекречених матеріалів із фондів архіву СБУ; створення електронної колекції рідкісних книг у Науковій бібліотеці ім. М. О. Максимовича та ін.

Загалом було виголошено 26 доповідей. Серед доповідачів: заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України **О. Баркова**; керівник відділу цифрових бібліотек Познанського суперкомп'ютерного та мережевого центру (Польща) **Л. Верла**; керівник проекту «Розсекречені архіви: з фондів архіву СБУ» **В. В'ятрович**; бібліотекар відділу рідкісної кни-

ги Наукової бібліотеки ім. М. О. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка **Д. Лукін**; зав. відділу рідкісної книги Наукової бібліотеки ім. М. О. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка **К. Кучмай**; фахівець відділу Познанського суперкомп'ютерного та мережевого центру (Польща) **А. Козик**; директор ЗАТ «КОДІС» (Росія) **Д. Бондаренко**; зав. відділу електронної обробки документів Наукової бібліотеки ім. М. О. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка **Н. Кириченко**; в. о. заступника директора з наукової роботи Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького **Л. Арюпіна**; директор Науково-технічної

бібліотеки Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя **Г. Онисько**; заст. директора ТОВ «Музейні системи та технології» **О. Шевченко** та ін.

Слід зазначити, що конференція проходила у дружній атмосфері, була відмінно організована технічно. Зал засідань організатори обладнали великим зручним рідкокристалічним монітором та відеопроєктором. У спеціально відведених місцях розмістили стенди з літературою, яка відображала головну тему зібрання, а саме діяльність бібліотек зі збереження книжкових фондів країни.

Артем Лямець,
бібліотекар 1-ї категорії НБУВ